

# **HERTTONIEMEN KOTIKAUPUNKIPOLUT HERTTONIEMENRANTA**

Versio 26.6.2014

27 kohdetta + 6 tietolaatikkoa

Pituus noin 3,5 km

## **J O H D A N T O**

Kotikaupunkipolku on hauska tapa tutustua Herttoniemenrantaan niin uusille kuin vanhoillekin asukkaille sekä vierailijoille. Reitti kiertelee kaupunginosan kaduilla ja kujilla, rannoilla ja puistoissa löytäen mielenkiintoiset kohteet paikallishistoriasta ja nykyajasta, luonnosta ja kulttuurista, rakennuksista ja merkittävistä henkilöistä. Sen mukana kiivetään kallioille ja samoillaan kartanon puistossa. Tervetuloa Herttoniemenrantaan!

## **K O H T E E T**

### **Tietolaatikko: Herttoniemenrannan rakentaminen**

Herttoniemenranta oli satoja vuosia historiallisen kartanon vaikutuspiiriä, josta tuli 1900-luvun vaihteessa korkeatasoinen huvilayhdyskunta ja viime sotien jälkeen vilkas öljysatama. Helsingin kaupunki teetti selvityksen ranta-alueiden uusista käyttömahdollisuuksista jo 1982. Metron käyttöönoton myötä Herttoniemen sijainti tuli yhä keskeisemmäksi ja päätös Herttoniemenrannan muuttamisesta asuntoalueeksi tehtiin kaupunginvaltuustossa 1986.

Kaavoituksen päävastuu oli Päivi Herkolalla. Tavoitteena oli viihtyisä kantakaupunkimainen kaupunginosa, jossa on asuntojen lisäksi myös työpaikkoja ja palveluita. Keskeistä Sorsavuorta kiertää kokoojakatu Laivalahdenkaari, jonka varressa ovat liiketilat. Rungas katupuusto saa aikaan bulevardimaisen vaikutelman. Asuinkortteleita halkoo yhtenäinen kevyen liikenteen reitti, jonka varrelle sijoittuvat puolestaan koulut ja päiväkodit. Julkisivut ovat yleensä paikalla muurattuja ja rapattuja ja niissä on käytetty Helsingin keskikaupungille ominaisia maanläheisiä värejä. Umpikorttelien vastapainoksi rannat ovat avoimia.

Satamaa käyttäneet öljy-yhtiöt puhdistivat likaantuneen maaperän, mikä maksoi 100 miljoonaa markkaa. Samalla merta täytettiin maalla muutaman korttelin verran. Ensimmäiset uudet talot valmistuivat 1994 Linnanrakentajantien varrelle. Vierekkäin ovat asuntojen kaikki eri omistusmuodot: perinteinen osake, hitas, osaomistus, asumisoikeus ja vuokra. Nyt alue on lähes valmis: avoimena on enää neljä asuinkorttelia asukasluvun ollessa noin 9 000.

[ksv.hel.fi/fi/projektisivu/herttoniemi/asuminen](http://ksv.hel.fi/fi/projektisivu/herttoniemi/asuminen)

[www.herttoniemi.fi/index.php/component/content/article/2-uncategorised/2138-kaavoitus-alueittain#herttoniemenranta](http://www.herttoniemi.fi/index.php/component/content/article/2-uncategorised/2138-kaavoitus-alueittain#herttoniemenranta)

## **1. Keskusaukio**

Alun perin tontti oli varattu monitoimitalolle, jollaista ei monista lupauksista huolimatta koskaan rakennettu. Jopa uimahallia ehdotettiin tänne mm. vuonna 2007 valtuustoaloitteella. Nyt vireillä on asemakaavamuutos, jonka myötä tulisi kaksi suurta asuinkerrostaloa ja koulun eteen kävelykatu sekä puisto.

Herttoniemenrannan kappeli valmistui aukion toiselle laidalle tavallisen kerrostalon alakertaan vuonna 2001, suunnittelijat Jukka Turtiainen ja Pia Ahonen. Kirkkosalissa on 60 istumapaikkaa ja siihen yhdistyvässä seurakuntasalissa toiset 60. Lisäksi kerho- ja työtiloja. Alttaritauluna on Kaija Poijulan tekstiilitaideteos ja eteisaulassa on entisen kirkkoherran Veijo Vatkan pronssireliefi. Herttoniemen seurakunta on ollut mukana uuden asuinalueen henkisessä rakentamisessa alusta alkaen. Nyt korostuu maahanmuuttajien parissa tehtävä työ.

[www.hel.fi/hel2/ksv/liitteet/2014\\_kaava/ak12235\\_selostus.pdf](http://www.hel.fi/hel2/ksv/liitteet/2014_kaava/ak12235_selostus.pdf)

[www.helsinginkirkkot.fi/fi/kirkot/herttoniemenrannan-kappeli](http://www.helsinginkirkkot.fi/fi/kirkot/herttoniemenrannan-kappeli)

## **2. Alakoulu**

Ennen oman koulun rakentamista Herttoniemenrannan lapset kulkivat Porolahteen saamaan opetusta. Ensimmäiset omat luokat aloittivat Sisselenpuistossa nykyisessä päiväkodissa. Päärakennus otettiin käyttöön vuonna 2000, suunnittelija Arkkitehtitoimisto Olli Pekka Jokela. Se muodostuu viidestä solusta, joissa on tilat 4–5 opetusryhmälle ja lisäksi pieni tila opettajille. Yleisopetuksen lisäksi koulussa toimii kolme harjaantumisopetuksen luokkaa, yksi

autismiluokka, yksi maahanmuuttajien valmistavan opetuksen luokka ja yksi monimuotoluokka. Samassa yhteydessä ovat Herttoniemenrannan liikuntahalli sekä hammashoitola. Tuorinniemen sivukoulussa on neljä alkuopetusryhmää. Oppilaita on yhteensä noin 500.

Koulun ruokalan seinällä on kuvanveistäjä Virpi Kannon teos *Lapsen yhdeksän elämää*. Välituntipihalla on Jukka Vikbergin ympäristöteos *Katos vaan* vuodelta 2001. Se koostuu teräsrakenteisista katoksista, luonnonkivistä, kivistä, kivikuvioista ja maahan upotetuista teksteistä, joissa on sana ”ihminen” 17 eri kielellä. Lisäksi teokseen kuuluivat rakennukseen kiinnitetyt valoraidat ja katoksissa sinertävää valoa tuottavat lamput, jotka sittemmin on poistettu.

[www.hrana.edu.hel.fi](http://www.hrana.edu.hel.fi)

[www.taidemuseo.fi/suomi/veisto/veistossivu.html?id=488](http://www.taidemuseo.fi/suomi/veisto/veistossivu.html?id=488)

[www.virpikanto.fi/images/files/virpi\\_kanto\\_cv\\_suomenkielinen.pdf](http://www.virpikanto.fi/images/files/virpi_kanto_cv_suomenkielinen.pdf)

### **3. Liikuntapuisto**

Keskeisesti sijaitsevan liikuntapuiston lajeja ovat jalkapallo, yleisurheilu, koripallo, minikoripallo, lentopallo, tennis, luistelu ja jääkiekko. Lisäksi on nähty intialaisia ja muita brittiläisen kansanyhteisön jäseniä pelaamassa krikettiä. Liikuntapuisto on myös monien yleisötapahtumien käytössä.

[www.hel.fi/wps/portal/Liikuntavirasto/Artikkeli?](http://www.hel.fi/wps/portal/Liikuntavirasto/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/Liv/fi/Liikuntapaikat/Liikuntapuistot/Herttoniemenrannan+liikuntapuisto)

[WCM\\_GLOBAL\\_CONTEXT=/Liv/fi/Liikuntapaikat/Liikuntapuistot/Herttoniemenrannan+liikuntapuisto](http://www.hel.fi/wps/portal/Liikuntavirasto/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/Liv/fi/Liikuntapaikat/Liikuntapuistot/Herttoniemenrannan+liikuntapuisto)

### **4. Laventelipuisto**

Virallisesti Sorsavuorenpuiston osa, valmistui 2003, suunnittelija Outi Tahvonen. Laivalahden puistotien suunnittelussa kuultiin Herttoniemenrannan asukkaiden ehdotuksia. Lapset osallistuivat suunnitteluun koulussa rakentamalla pahvista toiveidensa puistoa ja aikuisista asukasaktiiveista mm. Helena Aalto oli mukana. Yrttitarhaan on istutettu mm. päärynäpuita, syreenejä ja ryytimää. Huomaa hyväntuoksuinen laventeli.

[www.yrttitarha.com/kanta/laventeli](http://www.yrttitarha.com/kanta/laventeli)

### **5. Sorsavuori**

Sorsavuori on ollut saari jääkauden jälkeen. Sen kärjessä on kivinen

hautaröykkiö pronssikaudelta noin 2500–3500 vuotta sitten. Paikan tutki Suomen ensimmäinen valtionarkeologi Johan Reinhold Aspelin vuonna 1886. Silloin löytyi hiiltä ja palaneita eläinten luita. Röykkiö on kiinteä muinaisjäännös, jonka turmeleminen on lailla kielletty. Paikalla on Museoviraston infotaulu.

Sorsavuorenpuiston suunnitteli Jussi Luomanen vuosituhannen vaihteessa. Kallioinen länsipuoli on jätetty luonnontilaan. Vanha kivijalka on peräisin rakennushallituksen ylijohdajan, vapaaherra Sebastian Gripenbergin sveitsiläistyyllisestä Sorsaniemi-huvilasta vuodelta 1886. Uusi silta johtaa nyt pienen lammen yli. Kallion sisällä on väestönsuoja, joka toimii normaaliaikana pysäköintiluolana. Sen ilmanvaihtohormi on kätketty Sorsavuoren ylimmän kerrostalon rakenteisiin. Huipulla on punainen varoitusvalo lentokoneita varten, sillä paikka on suoraan Malmin lentokentän eteläisellä saapumisreitillä. Luolan läntisen sisäänmenoaukon betonikannessa on Rebekka Szalain mosaiikkiteos *Aallot*.

Itäpuoli on rakennettua puistoa, jonka puustossa on mm. jalavia ja douglaskuusua, lisäksi paljon kukkivia pensaita ja pieniä kukkivia puita sekä perennoja ja köynnöksiä. Harvinaisuuksia ovat Pohjois-Amerikan intiaanien ravintokasvina käyttämä puhvelinmarja sekä vanhoissa puistoissa yleinen kiiltoheisi. Varustukseen lisättiin muutaman vuoden jälkeen liukumäki lasten riemuksi ja istutusten säästämiseksi.

Alueella nähdään usein kettuja ja rusakoita. Puistossa on myös hauskoja rakennusviraston käsityöpajan tekemiä jäniksiä, jotka ikään kuin syöksyvät ylärinteeseen syömään läheisiä pensaita.

[www.nba.fi/fi/kansallismuseo/opetus/opetuspaketit/esihistoria/tietoa/pronssikausi/3](http://www.nba.fi/fi/kansallismuseo/opetus/opetuspaketit/esihistoria/tietoa/pronssikausi/3)

[www.hel.fi/wps/portal/Rakennusvirasto/Viheralueet?](http://www.hel.fi/wps/portal/Rakennusvirasto/Viheralueet?)

[WCM\\_GLOBAL\\_CONTEXT=/HKR/fi/Viheralueet/Puistot/Puistot+alueittain/Sorsavuorenpuisto](http://WCM_GLOBAL_CONTEXT=/HKR/fi/Viheralueet/Puistot/Puistot+alueittain/Sorsavuorenpuisto)

[www.vihreatsyt.fi/?page\\_id=1548](http://www.vihreatsyt.fi/?page_id=1548)

[ais.fi/ais/eaip/aipcharts/efhf/EF\\_AD\\_2\\_EFHF\\_VAC.pdf](http://ais.fi/ais/eaip/aipcharts/efhf/EF_AD_2_EFHF_VAC.pdf) (Malmin lentokentän lähestymiskartta)

## **6. Öljysäiliön suojavalli**

Ensimmäiset öljysäiliöt suojavalleineen rakennettiin 1938. Yksi

säiliöistä paloikin aikoinaan, mutta suurempia vahinkoja ei koskaan sattunut. Ratayhteys Oulunkylästä öljysatamaan valmistui 1939. Radan myötä syntyi Herttoniemen teollisuusalue, jolla oli oma asemakin. Viimeinen tavarajuna kulki Herttoniemen öljysataman sulkeuduttua 1992, mutta teollisuusalue jäi. Raiteita on purettu vaiheittain nyt jo Viikkiin saakka. Yhden Teboilin öljysäiliön suojavallin osa on jätetty paikoilleen ja kaaren sisään on tehty oleskelupaikka.

[www.kaupunginosat.net/oulunkyla/kaupunkipolku/verajamaki/slides/18\\_Satamarata.htm](http://www.kaupunginosat.net/oulunkyla/kaupunkipolku/verajamaki/slides/18_Satamarata.htm)

[esoteerinenmaantiede.blogspot.fi/2012/11/viikin-viimeiset-raiteet-muistohetki.html](http://esoteerinenmaantiede.blogspot.fi/2012/11/viikin-viimeiset-raiteet-muistohetki.html)

## **7. Tuorinniemi**

Tuorinniemen (Torsnäs) nimi juontuu rahastonhoitaja Daniel Torsbergistä, joka omisti Båtsvikin tilan 1600-luvun loppupuolella. Kalliot, rannat ja leikkipuisto ovat koko vuoden kaikenikäisten ahkerassa käytössä. Loiva kalliorinne on jääkauden erittäin kauniiksi hioma ja suosittu kesällä auringonottoa paikkana sekä talvella liukumäkenä. Laella oli aiemmin Wärtsilän Helsingin telakan eläkeläisten siirtolapuutarha-alue, joka purettiin 1990-luvun puolivälissä. Vanhoja puutarhakasveja on vielä muistona maastossa. Kaupunki rakensi samalle paikalle tanssipaviljongin ja grillikatoksen, jotka poltettiin ilkeästi 2008, eikä uusia ole sen koommin pystytetty.

**Leikkipuisto** on alueen lasten ja heidän vanhempiansa kokoontumispaikka. Samassa rakennuksessa toimivat päiväkotiki ja ala-asteen sivukoulu. Juhannuksena leikkipuiston lapset nostavat Tuorinniemen kalliolle juhannussalon.

**Uimaranta** on valmistunut 1990-luvun lopussa. Uintia harrastetaan myös talvella ja sitä varten laiturin päähän asennetaan talviaikaan pumppu, joka pitää avannon auki silloin, kun meri on jäässä. Talviuimareilla on käytössään lämmin pukukoppi. Pukukopin takana on iso koirapuisto sekä koirien uimaranta. Hiekassa Anneli-laiva, nimetty Herttoniemenrannan alkuaikojen vaikuttajan ja mm. kulttuuriyhdistyksen perustajan Anneli Jaakkolan mukaan.

[www.vihreatsylim.fi/wp/?page\\_id=1550](http://www.vihreatsylim.fi/wp/?page_id=1550)

[www.hel.fi/hki/Vaka/fi/Leikkipuistot+ja+perhetalot/Leikkipuisto+tuoriniemi](http://www.hel.fi/hki/Vaka/fi/Leikkipuistot+ja+perhetalot/Leikkipuisto+tuoriniemi)

[www.herttoniemi.fi/index.php/herttoniemen-hylkeet](http://www.herttoniemi.fi/index.php/herttoniemen-hylkeet)

## **8. Ruotsinkielinen Degerön alakoulu**

Entiselle kartanonmäelle perustettiin Herttoniemen ensimmäinen kansakoulu 1883. Alkupääoman 10 000 markkaa sekä tontin lahjoittivat Herttoniemen kartanon omistaneet Bergbomin veljekset.

Edistysmielisinä he toivoivat, että koulu oli suunniteltava sekä pojille että tytöille ja opetuskielenä olisi oleva sekä suomi että ruotsi.

Ensimmäinen johtaja oli Jyväskylän seminaarin käynyt neiti Anna Knienoff. Koulun yhteydessä toimi myös pieni kirjasto jatkoi toimintaansa aina vuoteen 1969 saakka.

Nykyinen koulurakennus valmistui 1898, suunnittelija Theodor Decker. Se on arvioitu parhaaseen I luokkaan Helsingin vanhojen koulutalojen inventoinnissa ja suojeltu sisätiloja myöten.

Rakennusperinnön arvoa lisää edelleen jatkuva alkuperäisen mukainen käyttö, nyt Laajasalon ruotsinkielisenä alakouluna. Folkhälsan ylläpitää talossa myös ruotsinkielistä esikoulua. Pihapiirissä on vuonna 2000 valmistunut moderni puinen lisärakennus, joka täydentää kauniisti miljööön ja suojaa samalla välituntipihaa liikennemelulta.

[www.hel.fi/hki/del/sv/Om+skolan](http://www.hel.fi/hki/del/sv/Om+skolan)

## **9. Herttoniemen kartanopuisto**

Puisto on vanhin nykyisen Helsingin englantilaistyylistä maisemapuutarhoista. Se on perustettu entisille pelloille 1760-luvulla Viaporin linnoituskapteeni Bengt von Spångenin ollessa kartanon omistajana, puisen päärakennuksen ollessa lähempänä rantaa nykyisen ala-asteen kohdalla. Luonnonmukaista jäljittelevät, epäsäännöllisesti mutkittelevat polut ja useat lammet muodostavat maalauksellisia näkymiä, joissa ihminen asettuu luonnon osaksi. Maisemapuutarhan vanhassa puustossa on metsälehmäksiä, tervaleppiä sekä suuria lehtikuusia.

von Spången suunnitteli myös uutta päärakennusta ja sen luokse barokkityylistä puutarhaa, mutta nämä toteutuivat vasta vara-amiraali Carl Olof Cronstedtin aikana 1810-luvulla. Ranskasta periytyvän tyylin

mukaisesti suorat lehmuskujat, symmetriset nurmialueet ja muotoon leikatut koristepensaat korostavat nyt kartanon isännän valtaa, johon luontokin taipuu. Puiston suora pääkäytävä johtaa antiikin temppeliä muistuttavaan huvimajaan, jonka on piirtänyt Carl Ludvig Engel. Myös englantilaisen puutarhan kahdeksankulmainen huvimaja on Engelin suunnittelema.

Puutarhan alkuperäisistä marjapensaista ja hedelmäpuista on jäljellä vain suurikokoinen päärynäpuu sekä siitä saadut uudet versot. Puistoa hoitaa nyt Helsingin kaupungin rakennusviraston viherosasto, joka on kunnostanut sen alkuperäistä ilmettä kunnioittaen vuosina 1995–99. Puutarhataiteellisesti ja historiallisesti ainutlaatuinen kartanopuisto on myös linnustollisesti arvokas: siellä viihtyvät erittäin runsaan peruslajiston lisäksi naakka, satakieli, kultarinta, mustapääkerttu sekä tikli – onpa lammissa nähty telkkäkin. Aivan viime aikoina on esitelty suunnitelmia Linnanrakentajantien leventämiseksi puistoon.

*[www.hel.fi/wps/portal/Rakennusvirasto/Viheralueet?  
WCM\\_GLOBAL\\_CONTEXT=/HKR/fi/Viheralueet/Puistot/Kartanopuistot/Herttoniemi](http://www.hel.fi/wps/portal/Rakennusvirasto/Viheralueet?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/HKR/fi/Viheralueet/Puistot/Kartanopuistot/Herttoniemi)*

*[hertonasgard.fi/suomi/esittely/puisto/](http://hertonasgard.fi/suomi/esittely/puisto/)*

## **10. Herttoniemen kartano**

Varhaisin säilynyt maininta Herttoniemestä on viimeistään vuodelta 1513, mutta mahdollisesti jo 1405 erään Laurens Hertoghen toimiessa lautamiehenä Porvoon käräjillä. Keskiajalla kylän alueisiin kuuluivat Herttoniemenrannan lisäksi nykyiset Tammissalo, Roihuvuori, Roihupelto, Myllypuro ja Länsi-Herttoniemi.

Vuonna 1543 Herttoniemessä oli kaksi talonpoikaistaloa ja samoin Laivalahdessa. Herttoniemen rälsselijä hallitsivat pitkään Jägerhornit, joiden suvun perimätieto kertoo tulleen Suomeen jo ristiretkien aikana. Laivalahden kartanoa puolestaan hallitsivat Gyllenloodit. Tilat valtasi ja yhdisti Herttoniemen kartanoksi 1700-luvun alussa Petter Wetter. Sittenmin omistajina oli useita korkeita Viaporin upseereita: kreivi Augustin Ehrensvärd nosti kartanon Helsingin aatelisen seuraelämän huipulle ja mm. perusti Tammissaloon tiiliruukin. Kapteeni Bengt von Spången puolestaan rakennutti Suomen ensimmäisen posliinitehtaan, jonka rungolle vara-amiraali Carl Olof Cronstedt rakennutti nykyisen

päärakennuksen 1814–15 arkkitehti Pehr Granstedtin piirustusten mukaan. Kartano eli silloin toiminnallisesti huippuaikaansa viljelyksineen, useine torppineen, tehtaineen, tuulimyllyineen ja viinapolttimoineen. Tilusten pinta-ala oli suurimmillaan 10 km<sup>2</sup>.

Vuodesta 1859 Bergbomien suvun aikana kartano keskittyi maatalouteen: raivattiin lisää peltoa, rakennettiin sadan lehmän kivenavetta ja hankittiin ensimmäiset maatalouskoneet. Viimeinen omistaja John Bergbom aloitti huvilapalstojen vuokraamisen 1881: vuoteen 1913 mennessä niitä oli 87. Bergbom tarjosi pääosaa kartanon maista kaupungin ostettavaksi jo 1912, mutta kauppa toteutui vasta 1916 mahdollistaen myöhemmin mittavan aluerakentamisen. Malmin punakaartilaiset murhasivat John Bergbomin kartanolla aamiaispöytään 17.11.1917. Hänen perillisensä luovuttivat jäljellä olleet 15 hehtaaria sekä rakennukset Svenska Odlingens Vänner -yhdistykselle, joka ylläpitää kartanoa ja sen yhteydessä talonpoikaismuseota. Kartanon maisemissa on kuvattu elokuvia, mm. *Katariina ja Munkkiniemen kreivi* (1943).

Päärakennuksen yläkerran salongissa on vara-amiraali Cronstedtille kuulunut kalustus, alakerta on Bergbomien loppuvaiheen asussa. Piharakennusten lisäksi alueella on Knusbackan maalaistalo Sipoosta ja Täcktommin kartanon tuulimylly. Peltojakin viljellään edelleen muistona puolen vuosituhannen maatalousperinteistä.

[www.hertonasgard.fi/suomi](http://www.hertonasgard.fi/suomi)

[fi.wikipedia.org/wiki/Herttoniemen\\_kartano](http://fi.wikipedia.org/wiki/Herttoniemen_kartano)

[www.herttoniemi.fi/index.php/historia-ja-kulttuuri-mainmenu-259/herttoniemi-1917-mainmenu-344](http://www.herttoniemi.fi/index.php/historia-ja-kulttuuri-mainmenu-259/herttoniemi-1917-mainmenu-344)

## **11. Margareetanpuisto**

Rakennettiin 1997, suunnittelija Kaisu Ilonen. Rouvienpolun puistoketjussa kaikilla kolmella puistolla on oma luonteensa. Margareetanpuisto edustaa urbaania oleskelupuistoa. Torialuetta reunustavat ruotsinpihlajat, hiekkakenttää hevoscastanjat. Pensasruusuja on useita lajikkeita: mökinruusu, mustialanruusu, suviruusu ja valamonruusu. Ulkomaisia lajikkeita Suomen leveysasteilta ovat norjanruusu 'Hurdal' ja kanadalaiset 'John Cabot' sekä 'William Baffin'. Neidonruusu Rosa alba 'Maiden's Blush' kukkii erityisen hyväntuoksuisena. Jostain syystä joukossa ei ole Herttoniemi-



ruusua, jonka Helena Riihelä löysi 1970-luvulla Herttoniemen kartanon läheltä maantien varresta ja joka valittiin Vuoden ruusuksi 2009.

[www.hel.fi/wps/portal/Rakennusvirasto/Viheralueet?](http://www.hel.fi/wps/portal/Rakennusvirasto/Viheralueet?)

[WCM\\_GLOBAL\\_CONTEXT=/HKR/fi/Viheralueet/Puistot/Puistot+alueittain/Margareetanpuisto](http://WCM_GLOBAL_CONTEXT=/HKR/fi/Viheralueet/Puistot/Puistot+alueittain/Margareetanpuisto)

[www.vihreatsylit.fi/wp/?page\\_id=1554](http://www.vihreatsylit.fi/wp/?page_id=1554)

[puutarha.net/ruususeura/a-suomi/a-loytoruusuja/herttoniemi.html](http://puutarha.net/ruususeura/a-suomi/a-loytoruusuja/herttoniemi.html)

## **Tietolaatikko: Neidot ja rouvat**

Herttoniemen kylässä oli 1500-luvulta lähtien kolme rälssitilaa sekä Båtsvikin tila, joissa asuneiden tyttäreiden ja rouvien nimet vilahtavat Herttoniemenrannan katujen, polkujen ja puistojen nimissä.

Yhden rälssitiloista omisti kornetti Mårten Jägerhorn vaimonsa **Agneta** Kurtsellin kanssa 1698 saakka. Mårtenin poika Arvid Jägerhorn löysi aatelisten puolisonsa Helena **Regina** Boggensköldin Espoosta (1696). Avioliitto jäi varsin lyhyeksi, sillä jo kolmen vuoden kuluttua Arvid kuoli. Regina muutti takaisin Espooseen, mutta kova kohtalo jatkui; Helsingin seudulle levisi ruttotauti, johon Reginakin menehtyi noin 1710. Arvidin jälkeen tila siirtyi tytär Margaretalle.

Båtsvikin tilaa asui Lydik Henriksson Jägerhorn (k. 1608) yhdessä vaimonsa **Gertrudin** kanssa. Kerttulinkuja on saanut nimensä Gertrudilta.

Yhden tilan omisti kruunu, eli käytännössä itse kuningas Kustaa Vaasa, joka antoi tilan hoidettavaksi Bengt Nilssonille. Bengtin pojalla Matsilla oli kaksi tyttäretä, **Cecilia**, jota kutsuttiin Sisseleksi sekä **Margareta**. Sissele peri tilan äidinpuoleisen sisarpuolensa kanssa yhdessä ja tilaa alettiin kutsua Sisselen tilaksi. Sissele eleli ilmeisesti naimattomana koko elämänsä.

Kun Sissele riitaantui sisarpuolensa kanssa, hän luovutti tilan Arvid Henrikssonille (1643) syytinkisopimusta vastaan ehdolla, että tilan saaneen Arvidin vaimo Annika ”sallii hänen olla talossaan ja antaa hänelle vaatteet elämänsä loppuun asti ja huolehtii, että hän saa kunniallisen hautauksen”. Margaretan tytär **Bengta** ei sopimusta hyväksynyt, ja hän saikin sitten myöhemmin lakiosansa.

Sissele, Margareta, Bengta, Regina, Annika, Agneta ja Gertrud elävät nyt niminä Herttoniemenrannan nimikylteissä, mutta kaikille reippaille 1600-luvun naisille ei ole voitu nimetä omaa katua, joten

heitä kunnioitetaan nimissä Rouvienpolku, Neitojenpolku, Neitojenpuisto ja Neitojenranta.

[www.herttoniemi.fi/index.php/historia-ja-kulttuuri-mainmenu-259/herttoniemelisi-naisia-mainmenu-345](http://www.herttoniemi.fi/index.php/historia-ja-kulttuuri-mainmenu-259/herttoniemelisi-naisia-mainmenu-345)

## **12. Petter ja Abraham Wetter**

Petter Wetterin puisto on rakennettu 1998, suunnittelija Birgitta Rossing.

Petter Wetter (1659–1741) muutti Tukholmasta Helsinkiin 1690-luvulla ja toimi meritullintarkastajana sekä harjoittaen virkansa suoman edun turvin monenlaista liiketoimintaa. Vaurastunut Wetter alkoi lainoittaa Herttoniemen köyhtyneitä aatelisia, joiden kartanot hän takavarikoi lainojen maksuksi. Ne yhdistämällä hän perusti Herttoniemen kartanon 1706, mutta sekään ei riittänyt, vaan hän hankki itselleen lisäksi Käpylän säterin ja vielä Boxbackankin Vantaanjoen varresta. Sen myötä Wetter sai pitäjän kirkon taloudenhoitajan tehtävän. Isonvihan aikaan hän asui mukavasti Tukholmassa ja vei sinne kirkon asiakirjoja ja kalleuksia, joita ei tuonut sodan jälkeen takaisin. Liiketoimetkin menivät huonosti ja Petter Wetterin kuoltua epäselvyyksiä löytyi myös meritullin tileistä.

Petter Wetterin poika Abraham Wetter (1695–1737) taas tuli Helsingin pormestariksi suuren Pohjan sodan jälkeen 1722 kuninkaan nimittämänä ohi vaaleilla valitun ehdokkaan. Hän kuitenkin saavutti kaupunkilaisten luottamuksen ja johti ansiokaasti jälleenrakennusta: pystytettiin kuningattaren mukaan nimetty Ulrika Eleonoran kirkko ja raatihuone sekä ostettiin talo triviaalikoulun tiloiksi. Wetter kehitti sahateollisuutta Vantaanjoen varteen, rakensi omalla kustannuksellaan uuden myllyn sodassa tuhoutuneen tilalle ja harjoitti ulkomaankauppaa varustamalla laivoja. Suurin niistä, kolmimastoinen kaljuutti nimeltään Die Stadt Helsingfors toi kaupunkiin kipeästi kaivattua suolaa Amsterdamista. Wetter olikin pidetty pormestari ja samalla yksi Suomen varakkaimmista miehistä: hän omisti Herttoniemen lisäksi monia kartanoita, mm. Kulosaaren. Talvikaudet Abraham Wetter asui 10-lapsisen perheensä kanssa Helsingin hienoimmassa, ns. Burgmanin talossa, jonka paikalla on nyt Valtioneuvoston linnan takakulma.

[www.hs.fi/kaupunki/artikkeli/Tullinhoitaja+Petter+Wetter++oli+h%C3%A4ik%C3%A4ilem%C3%A4t](http://www.hs.fi/kaupunki/artikkeli/Tullinhoitaja+Petter+Wetter++oli+h%C3%A4ik%C3%A4ilem%C3%A4t)

*%C3%B6n+liikemies/HS20080224SI4KA03shd*

*fi.wikipedia.org/wiki/Petter\_Wetter*

*www.vihreatsylit.fi/?p=1558* (Petter Wetterin puisto)

*www.nba.fi/helsinginarkeologiaa/vn/valtioneuvosto.htm*

*www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/2722* (Abraham Wetter)

### **13. Terästalo 2000**

Herttoniemenrantaa suunniteltaessa järjestettiin Miljö 2000 -teknologiakilpailu, jonka tulosten perusteella kokeiltiin uusia rakennustekniikoita ja kerrostaloasumisen tasoa parantavia ratkaisuja. Esteettömyys ja muunneltavuus on otettu huomioon monessa Herttoniemenrannan korttelissa paremmin kuin vastaavassa rakennustuotannossa muualla.

Yksi Herttoniemenrannan koetaloista on Laivalahdenportti 3, joka valmistui 1996, suunnittelija Antti Katajamäki. Pintamateriaali on terästä kuten runkokin. Ulkonäkönsä vuoksi taloa on ehditty moittia jopa rumaksi. Teräs on kuitenkin kestävä suolaisessa meri-ilmastossa. Etuna on myös hyvä ääneneristävyys. Pihasiivestä löytyy komea valoaula, jonka kautta kuljetaan osaan asunnoista. Kiinteistön yksityiskohdissa on näkyvissä laiva-teema.

Talossa toimii ruotsinkielinen päiväkotikillingen. Naapuritalossa puolestaan on yli 60-vuotiaille tarkoitettu palvelutalo Meriportti.

*www.hel.fi/hki/opev/sv/Dagv\_rd/svenska\_daghem/dh\_killingen\_1*

*www.vpty.fi/asuminen/#cat-meriportti*

### **14. Megahertsistä Gigahertsiksi**

Suuri osa herttoniemenrantalaistenkin käyttämistä vähittäiskaupan palveluista on Herttoniemen metroaseman ja Itäväylän liittymän välittömässä läheisyydessä. Siihen on muodostumassa koko kaakkoisen suuralueen keskus, joka yleiskaava 2016:n visiokuvissa esiintyy merkitykseltään Itäkeskuksen veroisena.

Vuonna 2003 valmistui YIT:n rakentamana kauppakeskus Megahertsi, suunnittelija Helin & co Arkkitehdit. Se oli ensimmäinen vaihe korttelissa, jonka jatkosta kilpaili vuosikymmenen ajan kaksi eri ehdotusta. YIT oli jo pitkään suunnitellut toimistorakentamista omistamalleen tontille Itäväylän ja Linnanrakentajantien kulmaan. Korttelin muut kolme tonttia omisti kuitenkin kilpaileva rakennusliike

Hartela, jonka suunnitelmissa oli vielä laajempi liikekeskus. Molemmissa suunnitelmissa kävelysilta yhdistää korttelin suoraan metroasemalle.

Kun toimitilakysyntä Kaakkois-Helsingissä on ollut vaihtelevaa, oli tilanne pitkään keskeneräinen. Se ratkesi lopulta 2013 kaavamuutoksella. Rakentajat yhdistävät voimansa uuden 20 000 m<sup>2</sup>:n kauppakeskuksen toteuttamiseksi. Gigahertsi valmistuu 2016 ja siihen sijoittuu 50 liikettä, toimistotiloja sekä 250 asuntoa kolmessa asuintornissa, joista korkeimmassa on 16 kerrosta.

[www.megahertsi.fi](http://www.megahertsi.fi)

[www.gigahertsi.fi](http://www.gigahertsi.fi)

## **15. Etola**

Johan August Etholén työskenteli 1930-luvun alussa myyntijohtajana Savion kumitehtaalla, jonka koko johto sai potkut Nokian ostettua sen 1932. Etholén osti silloin Helsingistä kaksi toimivaa kumikauppaa ja yhden Turusta, ja alkoi kehittää niiden toimintaa. Pian hän aloitti myös omien tuotteiden valmistuksen Aleksanterinkadulla. Teollisuustuotteet tulivat mukaan 1956. Herttoniemen toimitalo valmistui 1971 paikalle, jossa oli toiminut Elannon kauppa 1940-luvulta alkaen. Etolan tuotevalikoima on laajentunut kumista ja muovista sisustus- ja lahjatavaroihin sekä tytäryhtiöiden kautta sähkö-, rakennus- ja veneilyalalle. Erikoistuotteet valmistetaan edelleen itse Suomessa. Työntekijöitä on 1 500 Suomessa ja ulkomailla.

[www.etola.fi/fi/etusivu-fi/etola-yhtiot](http://www.etola.fi/fi/etusivu-fi/etola-yhtiot)

## **16. Siltanosturin pilari**

Nykyisen Petter Wetterin tien varrella 1950–70-luvuilla toimineen Telkon teräsvaraston siltanosturin korkea betonipilari on jätetty muistoksi Herttoniemenrannan raskaasta teollisuudesta. Tällaisia pilareita oli nosturiradalla kaikkiaan 28 kappaletta kahdessa rivissä kadun suuntaisesti. Nosturi oli kiinnitetty siltaan, joka liikkui pilarien päällä kiskoilla. Kuva tilanteesta ennen asuinrakentamisen alkamista löytyy esim. kirjasta *Herttoniemi – kylä, kartano, kaupunginosa* sivulta 157. Siinä näkyy myös rautatie, joka ulottui aivan silloiseen rantaan saakka.

[www.herttoniemi.fi/index.php/historia-ja-kulttuuri-mainmenu-](http://www.herttoniemi.fi/index.php/historia-ja-kulttuuri-mainmenu-)

### **Tietolaatikko: Herttoniemen satamarata**

Jo Eliel Saarisen Suur-Helsinki-suunnitelmassa 1918 oli ehdotettu raideyhteyden rakentamista Malmin puutarhakaupungista Herttoniemen suursatamaan. Suunnitelmaa ei toteutettu, mutta öljysatama päätettiin 1920-luvun alussa siirtää Sörnäisistä Herttoniemeen mm.

paloturvallisuussyistä. Sitä varten saatiin valtioneuvostolta 1923 lupa radan rakentamiseen Oulunkylästä Viikin kautta Herttoniemeen.

Jatkolupaa radan viemiseen Laajasaloon ja Santahaminaan ei saatu. Rakentamaan päästiin kuitenkin vasta 1930, laman ansiosta edullisesti hätäaputöinä. Rata avattiin liikenteelle 8 km:n mittaisena 1.1.1939. Jatkosodan aikana Hallainvuoren kallioleikkauksessa seisoi silloin tällöin Mannerheimin erikoisjuna. Öljysatama avattiin 1946.

[fi.wikipedia.org/wiki/Herttoniemen\\_satamarata](http://fi.wikipedia.org/wiki/Herttoniemen_satamarata) (myös Herttoniemen kartta vuodelta 1936)

[webcache.googleusercontent.com/search?](http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:jHi8Xh7sZloJ:www.seisake.net/satamarata3/nyky.php)

[www.seisake.net/satamarata3/nyky.php](http://www.seisake.net/satamarata3/nyky.php)

[www.seisake.net/satamarata3/historia.php&hl=fi&gl=fi&strip=1](http://www.seisake.net/satamarata3/historia.php&hl=fi&gl=fi&strip=1)

### **17. Nuorisotalo ja asukastalo Ankkuri**

Asukastaloyhdistys Ankkuri ry on perustettu 1998 Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen ja Herttoniemenrannan asukkaiden yhteisenä hankkeena. Yhdistyksen tarkoituksena on mm. edistää hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä sekä mahdollistaa eri-ikäisten asukkaiden harrastustoimintaa. Asukastalossa ovat toimineet vuosien varrella mm. MLL:n perhekahvila, ompelukerho ja liikuntaryhmiä. Tiloja on vuokrattu kerhoja, kokouksia, juhlia ja yksityistilaisuuksia varten. Ankkuri on maahanmuuttajaperheiden suosima juhlapaikka: käyttäjinä on ollut noin 30 eri kansallisuutta suomalaisten lisäksi, käyntimäärä noin 15 500/vuosi.

Vuodesta 2011 Ankkuri on keskittynyt varhaisnuorten kerhotoimintaan yhteistyössä maahanmuuttajajärjestöjen kanssa. Nuorisotoiminnasta vastaa sosiaalidemokraattisen puolueen nuorisojärjestö Nuoret Kotkat ry, jolta Helsingin kaupunki ostaa palvelun. Entisen nuorisotalon ohjaajat jatkavat toimintaansa hajautetusti alueen eri tiloissa.

*asukastaloankkuri.tarjoaa.fi*  
*lastenleirit.fi/julkaisupaikka/nuorisotalo/*

## **18. Paasivaarankadun uusiokäyttö**

Paasivaarankatu, entinen Niittaajankatu, sijaitsee entisen Paasivaaran margariinitehtaan alueella. Paasivaara oli yhtenä osapuolena 1960-luvun alun "margariinisodassa", jossa voim tuottajat taistelivat kaikin keinoin markkinoille pyrkivää kasvirasvaa vastaan. Tehdas lopetti toimintansa 1996. Joitakin rakennuksia on jätetty uusiokäyttöön: yhdessä on tällä hetkellä eläinlääkäriasema ja toisessa kuntokeskus sekä pysäköintihallin sisäänkäynti. Portinvartijan tuvassa toimii Itä-Helsingin Musiikkiopiston opetusryhmiä, toimistorakennuksessa perhetukikeskus. Kanttiinirakennus on kaupunginosatalona (ks. seuraava kohde).

*yle.fi/uutiset/mirrista\_suvikultaa\_-\_60-luvun\_kuvottava\_margariinisota/6504391*

## **19. Kipparvuori**

Korkeus 16 metriä merenpinnasta. Lähes luonnontilaisella kalliolla on monipuolinen ja edustava kasvillisuus. Siihen kuuluu runsaasti vaativia ketokasveja: mäkilemmikki, mäkiarho, mäkivirvilä, kevätkynsimö, lituruoho, hiirenhätä ja litteänurmikka. Kallionrakoihin ovat juurtuneet karvakiviyrtti sekä harvinainen liuskaraunioinen. Ohuellakin kasvualustalla selviävät mäkitervakko, keto-orvokki, kalliokieli ja vahamaksaruoho. Runsaana esiintyvät karujen paikkojen kasvit kalliohokki, jäykkänata ja sarjakeltano. Meri-ilmasto suosii ruoholaukkaa, rantatädykettä ja pensaikkotatarta. Luoteislaidan valko- ja siperianmaksaruoho kertovat vanhasta asutuksesta.

Kipparvuoren laen tuntumassa oli alkujaan Herttoniemen kartanoon kuulunut jugend-tyylinen tornillinen huvila nro 25, jota suunniteltiin lopulta kahvilaksi tai asukastilaksi, mutta rakennus paloi vuonna 1998. Onnettomuuden sattuessa sinne oli asettunut asunnottomia kulkijoita. Kipparvuorella on myös ollut kaksi pronssikautista röykkiöhautaa kooltaan 14 ja 8 metriä. Niiden kivet on käytetty 1900-luvun alussa huviloiden perustoihin ja terasseihin, kauppias Stamerin jääkellarin rakentamiseen ja ilmeisesti myös laivalaituriin.

**Kipparlahden venekerho** perustettiin 1969. Kerholla on 130 venepaikkaa ja lisäksi on 50 kaupungin venepaikkaa. Rauhoitettu mänty, vuonna 2003 oli ympärysmitta 320 cm.

**Itäväylä** levennettiin kokonaisuudessaan 3+3-kaistaiseksi vuonna 1962 Kulosaarensillan levennettyä kolmeen kaistaan jo vuonna 1957. Alun perin metron raiteet suunniteltiin kulkemaan moottoritien keskellä. Maailman pohjoisimman metron valmistuttua 1982 ajoneuvomäärä kantakaupungin rajalla ei ole tähän mennessä juurikaan kasvanut.

**Herttoniemen siirtolapuutarha** perustettiin 1934. Se levittäytyy Kulosaaren ja Herttoniemen väliselle niemelle Itäväylän toisella puolella. Sauna oli Itäväylän ja Kipparlahden rannan välissä, paloi juhannuksena 1999. Kymmenen hehtaarin puistoalueella on nykyisin 182 palstaa mökkeineen. Puutarhan nimikkokukka on pioni.  
[www.kipparila.fi](http://www.kipparila.fi)

[www.hel.fi/hki/ymk/fi/ymp\\_rist\\_n+tila/luonto/luonnonsuojelu/luonnon\\_muistomerkit/m\\_nty%2C+herttoniemi](http://www.hel.fi/hki/ymk/fi/ymp_rist_n+tila/luonto/luonnonsuojelu/luonnon_muistomerkit/m_nty%2C+herttoniemi_siirtolapuutarhat.net/herttoniemi)  
[siirtolapuutarhat.net/herttoniemi](http://siirtolapuutarhat.net/herttoniemi)  
[fi.wikipedia.org/wiki/Seututie\\_170](http://fi.wikipedia.org/wiki/Seututie_170)  
[fi.wikipedia.org/wiki/Helsingin\\_metro](http://fi.wikipedia.org/wiki/Helsingin_metro)  
[www.herttoniemi.fi/index.php/hylkeet-mainmenu-9109?](http://www.herttoniemi.fi/index.php/hylkeet-mainmenu-9109?task=view&id=2701)  
[task=view&id=2701](http://www.herttoniemi.fi/index.php/hylkeet-mainmenu-9109?task=view&id=2701) (Itäväylä Länsi-Herttoniemen kotikaupunkipolussa)

[www.hel.fi/hki/ymk/fi/ymp\\_rist\\_n+tila/luonto/luonnonsuojelu/luonnon\\_muistomerkit/m\\_nty%2C+herttoniemi](http://www.hel.fi/hki/ymk/fi/ymp_rist_n+tila/luonto/luonnonsuojelu/luonnon_muistomerkit/m_nty%2C+herttoniemi)

[esoteerinenmaantiede.blogspot.fi/2014/07/suoraan-kipparvuorensuoneen.html?m=1](http://esoteerinenmaantiede.blogspot.fi/2014/07/suoraan-kipparvuorensuoneen.html?m=1)

## **20. Cronstedtin tori**

Herttoniemenrannan maat ovat aiemmin kuuluneet Herttoniemen kartanolle, jonka omisti kahteenkin otteeseen vara-amiraali Carl Olof Cronstedt. Torin edustalle laivalaiturille on jo pitkään suunniteltu asuntolaivoja ja niiden naapuriksi kelluvia asuntoja. Torin reunaan sijoittuisi uusi veneilykeskus.

*ksv.hel.fi/sites/default/files/images/12042\_liite\_10\_nakyma\_merelta\_Ki  
pparlahden\_alueell.jpg*

### **Tietolaatikko: Carl Olof Cronstedt (1758–1820)**

Carl Olof Cronstedt syntyi Puotilan kartanossa ja lähti isänsä toivomuksesta sotilasuralle jo 8-vuotiaana. Cronstedtista kasvoi lahjakas meriupseeri, joka johti Ruotsin laivaston voittoon Venäjältä Ruotsinsalmen toisessa meritaistelussa 1790. Kiitoksena tästä kuningas Kustaa III nimitti Cronstedtin Ruotsin meriministeriksi, mutta tämä menetti viran kuninkaan kuoltua. Cronstedt osti Herttoniemen kartanon 1793 ja omisti sen kuusi vuotta. Viaporin komendantiksi alennettuna Cronstedt palveli 1801 alkaen taas Helsingissä. Suomen sodan alussa 1808 venäläiset vyöryivät Helsinkiin eikä Ruotsista kuulunut apujoukkoja. Voittamattoman merilinnoituksen luovuttaminen taistelutta viholliselle johti maanpetturin maineeseen ja ratkaisi sodan, jonka seurauksena nykyisen Suomen alueet liitettiin suuriruhtinaskuntana osaksi Venäjän keisarikuntaa. Carl Olof Cronstedt osti Herttoniemen kartanon toistamiseen 1813 ja vietti siellä viimeiset elinvuotensa.

*[www.hertonasgard.fi/suomi/esittely/henkilot](http://www.hertonasgard.fi/suomi/esittely/henkilot)*

*[www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/575](http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/575)*

*[www.herttoniemi.fi/index.php/historia-ja-kulttuuri-mainmenu-259/amerikan-kvij-carl-olof-cronstedt-mainmenu-897](http://www.herttoniemi.fi/index.php/historia-ja-kulttuuri-mainmenu-259/amerikan-kvij-carl-olof-cronstedt-mainmenu-897)*

*[fi.wikipedia.org/wiki/Ruotsinsalmen\\_toinen\\_meritaistelu](http://fi.wikipedia.org/wiki/Ruotsinsalmen_toinen_meritaistelu)*

*[www.1809.fi/suomen\\_sota/fi.html](http://www.1809.fi/suomen_sota/fi.html)*

### **21. Eastend**

Suunnittelija Jarmo Pulkkinen. Kolmesta korttelista muodostuva ensimmäinen vaihe valmistui 2007–08 entisen, vuonna 1987 rakennetun pelastusaseman viereen. Muistona pelastusasemasta uusissa rivitaloissa on sama julkisivumateriaali: sinkkipelti, jolle luvataan käyttöikää parisataa vuotta ilman huoltoa. Sisäpihojen puolella seinät on verhoiltu puulla. Eastendin suunnittelu palkittiin vuonna 2008 innovatiivisena ja kaupunkimaisena täydennysrakennuskohteena. Pelastusasema on sittemmin purettu ja uusi on rakennettu Herttoniemen teollisuusalueelle, jäljellä rannassa on vain meripelastusalue. Tänne



keskitetään myös kaupungin öljyntorjuntakapasiteettia.

Eastendin toinen vaihe on rakentumassa 2014–15 samaa tyyliä noudattaen.

[www.eastend.fi](http://www.eastend.fi)

[omakaupunki.hs.fi/paakaupunkiseutu/uutiset/herttoniemenrannan\\_pelti\\_pintaiset\\_talot\\_palkittiin](http://omakaupunki.hs.fi/paakaupunkiseutu/uutiset/herttoniemenrannan_pelti_pintaiset_talot_palkittiin)

[www.eastend.fi/Kuvagalleria.aspx](http://www.eastend.fi/Kuvagalleria.aspx)

## **22. Laivalahti**

Venesatamassa on 249 venepaikkaa, joita vuokraa Helsingin kaupunki, lisäksi sata talvisäilytyspaikkaa. Vanhimmat alukset uloimpana aallonmurtajan suojassa huokuvat menneiden vuosikymmenten tunnelmaa. Aallonmurtajan päältä aukeaa näkymä Kulosaaren ja Tullisaaren välistä Suomenlinnan suuntaan.

[www.hel.fi/hki/Liv/fi/Veneily/Venepaikat/Kaupungin+venepaikat/Laivalahti](http://www.hel.fi/hki/Liv/fi/Veneily/Venepaikat/Kaupungin+venepaikat/Laivalahti)

[www.kirkkojakaupunki.fi/kaupunki/sataman-talviuni](http://www.kirkkojakaupunki.fi/kaupunki/sataman-talviuni)

## **Tietolaatikko: Etniset ravintolat**

Merellisen ja kantakaupunkimaisen luonteensa mukaisesti Herttoniemenrannassa on useita erinomaisia ravintoloita. Vanhin niistä on Trattoria il Faro (suom. Majakka) Suolakivenkadulla. Faron lista kattaa koko Välimeren aina Turkkia myöten ja sen terassi on Herttoniemenrannan aurinkoisin. Kanavan toisella puolella Laivalahdenkaaren kulmassa on uusi tulokas, nepalilainen Mantra. Neitojenrannassa puolestaan toimivat espanjalaistyylinen Del Mar, joka valittiin vuonna 2007 Helsingin parhaaksi lähiöravintolaksi, ja aukion toisella puolella kreikkalainen Thalassa. Kaikkiin näihin on helppo tulla myös veneellä.

[www.trattoriailfaro.fi](http://www.trattoriailfaro.fi)

[www.ravintolamantra.fi](http://www.ravintolamantra.fi)

[www.delmar.fi](http://www.delmar.fi)

[www.ravintolathalassa.fi](http://www.ravintolathalassa.fi)

## **23. Skärgårdsteatern (m/s Sälö)**

Ruotsinkielinen saaristoteatteri, perustettu vuonna 1969 kummitätinä Tove Jansson. Teatteri tekee vuosittain heinäkuussa kiertueen, joka ulottuu Suomenlahdelta Ahvenanmaalle. Esitykset pidetään saarien seurojentaloilla yms. tiloissa, joka päivä uudessa paikassa. Aluksena on nyt m/s Sälö, jonka kotisatama on ollut Herttoniemenrannassa vuodesta 2007. Skärgårdsteatern sai vuonna 2010 näyttämötaiteen valtionpalkinnon.

[www.skargardsteatern.fi/historik/](http://www.skargardsteatern.fi/historik/)

## **24. Entinen hotellitontti**

Reginankujan kärjen tontti on Herttoniemenrannan upeimmalla paikalla ja Helsingin kaupungin omistama. Siihen oli alun perin ajateltu hotellia, mutta sellaisen rakentajaa ei koskaan ilmoittautunut. Niinpä paikka on palvellut väliaikaisena pysäköintialueena. Vuonna 2012 tuli vireille asemakaavamuutos, jolla tontille osoitetaan 4–5-kerroksista asuinrakentamista, kahvilan paikka sekä uusia venepaikkoja Annikanlaituriin.

[www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunkisuunnittelulautakunta/Suomi/Esitys/2014/Ksv\\_2014-04-29\\_Kslk\\_12\\_El/F89D468B-E63B-4F07-BF4B-24A69133E001/Liite.pdf](http://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunkisuunnittelulautakunta/Suomi/Esitys/2014/Ksv_2014-04-29_Kslk_12_El/F89D468B-E63B-4F07-BF4B-24A69133E001/Liite.pdf)

## **Tietolaatikko: Itämeri**

Itämeri on tilavuudeltaan maailman toiseksi suurin murtovesiallas. Se kehittyi noin 7 000 vuotta sitten suolaisemmasta Litorina-merestä, kun maan kohoaminen madalsi Tanskan salmet. Meren pinta-ala on 422 000 km<sup>2</sup> ja valuma-alueen laajuus 1,7 miljoonaa km<sup>2</sup>.

Valtameriin verrattuna Itämeri on matala: syvin kohta on 459 metrissä Gotlannin länsipuolella, keskisyvyys on 55 metriä ja etenkin Suomenlahden vain 37 metriä. Tämä yhdessä pienipiirteisen rannikon ja saariston kanssa tekee ekosysteemistä herkän öljypäästöille ja ravinnekuormitukselle. Harvinaisia eläinlajeja ovat mm.

itämerennorppa ja pyöriäinen. Merenkulun ja veneilyn käytössä Suomen rannikolla on 8 200 km merkittyjä meriväyliä. Talvisin Itämeren pinnasta jäätyy 120 000–340 000 km<sup>2</sup> tarjoten ainutlaatuiset retkeilymahdollisuudet saaristoon.

Itämeren tulevat vaiheet ovat sidoksissa maankuoren oikenemiseen

viime jääkauden jäljiltä. Se jatkuu vielä pitkään, vähitellen hidastuen, mutta arviolta 150 000 vuodessa Itämerestä jäävät jäljelle vain muutamat syvänteet.

[www.itameriportaali.fi](http://www.itameriportaali.fi)

## **25. Killingholmansalmi**

Salmi on ollut nykyistä leveämpi ennen Herttoniemenrannan puoleisia maantäyttöjä. Satamatoiminnan mittakaavasta on jätetty muistoksi laiturin osa ja pyöreä laivaköysien kiinnityspollari. Matala salmi jäätyy hyvinä talvina – suosittua onkin kävellä, hiihtää tai luistella sen yli vastarannalle Killingholmaan ja edelleen Tullisaareen. Sinne kauppaneuvos Henrik Borgström toteutti 1837 alkaen englantilaistyyllisen maisemapuiston. Salmen yli näkyy hienolla paikalla Borgströmin 1877 rakennuttama kaksikerroksinen hirsihuvila, jota piti kesäpaikkanaan Suomen ensimmäinen kansainvälinen oopperatähti Aino Ackté.

Neitojenrannan aallonmurtajan kupeessa on kesäisin saaristoveneen pysäkki, josta pääsee keskustaan ja Vuosaareen.

[www.vihreatsylit.fi/?p=1627](http://www.vihreatsylit.fi/?p=1627) (Tullisaari)

[www.ainoacktenhuvila.fi/huvilan-historia/](http://www.ainoacktenhuvila.fi/huvilan-historia/)

[www.suomensaaristokuljetus.fi/?cat=30](http://www.suomensaaristokuljetus.fi/?cat=30)

## **26. Tuorinniemen puisto**

Maisemana luonnonkivet ja niittykasvit. Näkyvästi kukkii keltaisena pietaryrtti, joka on kuivien pientareiden ja joutomaiden kasvi. Pietaryrttiä on käytetty ennen lääkekasvina sisältämänsä tujonin vuoksi. Sillä on ruuansulatusta edistävä ja suolistoloisia tuhoava vaikutus. Kasvista saadulla öljyllä on hoidettu ulkoisesti reumaoireita ja sitä on käytetty hyönteismyrkkinä erityisesti muurahaisten torjuntaan. Tujon on ihmiselle myrkyllistä aiheuttaen kouristuksia, huimausta ja jopa kuoleman. Sillä on myös abortoiva vaikutus, joten erityisesti odottavien äitien on syytä välttää pietaryrttiä. Lankojen värjäämiseen kasvi sen sijaan soveltuu hyvin.

Rannoilla on nähty lukuisia lintulajeja: mm. joutsenia, silkkiuikkuja, meriharakoita, telkkiä, sorsapoikueita, haapana, nokikana ja nyttemmin kymmenittäin valkoposkiahania.

Taidepenkki *Fifty Cities* on vuodelta 1999, tekijöinä brittiläiset

Ben Langlands ja Nikki Bell. Viileän tyylikäs veistos on vaaleaa Portlandin kiveä Englannin kanaalin saarelta. Pintaan on kaiverrettu 50 eri lentokentän kirjaintunnuksia, ikään kuin tuoden koko maailman aivan käden ulottuville.

[www.aidemuseo.fi/suomi/veisto/veistossivu.html?id=46](http://www.aidemuseo.fi/suomi/veisto/veistossivu.html?id=46)

[www.luontoportti.com/suomi/fi/kukkakasvit/pietaryrtti](http://www.luontoportti.com/suomi/fi/kukkakasvit/pietaryrtti)

## **L I S Ä K O H D E**

### **27. Toinen hautaröykkiö**

Aivan Itäväylän kyljessä on melko hyvin säilynyt pronssikautinen noin 2500–3500 vuotta vanha hautaröykkiö entisen Brändön veräjän luona, noin 15 metriä nykyisen merenpinnan yläpuolella. Sen kuten viereiset Kipparvuorenskin röykkiöt tutki Suomen ensimmäinen valtionarkeologi Johan Reinhold Aspelin vuonna 1886. Röykkiö on kooltaan 19 x 19,5 m ja metrin korkuinen. Sen keskiosasta löydettiin hiiltä ja hauta entisöitiin kaivausten jälkeen. Röykkiö on kiinteä muinaisjäännös, jonka turmeleminen on lailla kielletty.

[www.nba.fi/fi/kansallismuseo/opetus/opetuspaketit/esihistoria/tietoa/pronssikausi/3](http://www.nba.fi/fi/kansallismuseo/opetus/opetuspaketit/esihistoria/tietoa/pronssikausi/3)

## **HERTTONIEMEN KOTIKAUPUNKIPOLUT HERTTONIEMEN RANTA**

**Julkaisija** Herttoniemi-seura ry 2014

**Työryhmä 2009** Meri-Sisko Eskola, Hannele Ilves, Maria Laitinen, Malla Laulaja, Erkki Merimaa, Jukka Saaresto, Pauli Saloranta, Lea Vetri ja Mervi Virtanen

**Korjaukset ja täydennykset 2013** Virve Mertanen ja Erkki Merimaa

**Kommentointi 2014** Reetta Amper, Markku Heikkinen, Mikko Näveri, Eva Packalén, Antti Salla ja Satu Tegel

**Toimittanut** Pauli Saloranta / Suomen Kotikaupunkipolut tmi

## **KIRJALLISUUTTA**

*Herttoniemen kartanon historia nimilähtein.* Leena Arkio-Laine 1999, teoksessa *Helsingin kadunnimet 3*, toimittanut Jyrki Lehikoinen, Helsingin nimistötoimikunta.

*Erikoisselvitys Herttuaniemen liitosalueesta.* Yrjö Harvia 1936, Valtioneuvosto.

*Vihreät sylit. Kävelyretkiä Helsingin puistoihin.* Elina Nummi 2010, Edita.

*Herttoniemi – kylä, kartano, kaupunginosa.* Eva Packalén 2008, Helsingin kaupunginmuseo.

*Herttoniemen rakennettu ympäristö.* Lauri Putkonen 1994, Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto.

*Kallioperän ja maaperän arvokkaat luontokohteet Helsingissä.* Antti Salla 2004, Helsingin kaupungin ympäristökeskus.